A°. 1843. N°. 217.

ARNHEMSCHE COURANT.

('s De prijs dezer Courant, die geregeld vijfmaal 's weeks wordt uitgegeven, en wel op *Zondag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Zaturdag*, is ƒ 5 in de drie maanden.)

ZONDAG 29 OCTOBER.

(De prijs der Advertentiën is, van *een* tot *vijf* regels ƒ1.00, en voor elken regel daarboven 20 centen, behalve 35 centen zegelregt, voor elke plaatsing.)

Alles ten halve.

In de troonrede heeft men, behalve nieuwe voordragten van de drie afgestemde hoofdstukken der staatsbegrooting, geene andere wets-ontwerpen stellig beloofd dan van de twee titels, welke nog aan het tarief van geregtskosten in burgerlijke zaken ontbreken en van eenige veranderingen in het eerste boek van het Wetboek van Strafregt.

Wetten op de uitoefening van het stemregt in de steden en ten platten lande en de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaatselijke besturen, op de schutterijen, en op de uitoefening der onderscheidene takken van geneeskunde maken nog altijd onderwerpen van overweging uit.

Men schijnt dus den ouden weg te zullen blijven bewandelen, lappen te willen zetten op oude kleederen, in plaats van geheel nieuwe te geven of alleen gedeelten van één onderwerp te regelen.

Slechts enkele punten van het eerste boek van het Wetboek van Strafregt schijnen gewijzigd te zullen worden. Geene doorloopende herziening zullen wij dus erlangen, maar men zal hier en daar wat veranderen, naarmate het eene punt meer de aandacht van den minister tot zich getrokken heeft dan het andere. Aan die handelwijze danken wij dat gebrek aan orde en zamenhang, dat in al onze wetten zigtbaar is. In plaats van het uitvloeisel van éénen geest te zijn; in plaats van de uitwerking van één beginsel te wezen, brengt men het bij horten en stooten in de wereld en meent, dat men eene volmaakte wetgeving maken kan door later lappen op de gaten te zetten. Dat bonte mengelmoes van oud en nieuw kan nimmer een zelfs dragelijk geheel vormen. Eene herziening bij enkele stukken is een eindeloos werk en kan niet dan zeer zeldzaam door de noodzakelijkheid afgedwongen worden.

Ondertusschen, tegen de moeijelijkheid eener volledige herziening opziende, is zulk eene wijziging van enkele punten sedert lang de mode bij onze ministers. De heer VAN HALL wil zoo doen met de Wetboeken van Strafvordering en Burgerlijke Regtsvordering en het aangenomen eerste boek van het Wetboek van Strafvordering. De heer ROCHUSSEN handelde niet anders met de laatste wijzigingen der wetten op het personeel en de patenten.

De heer SCHIMMELPENNINCK wil in eene dergelijke handelwijze niet achter zijne ambtgenooten blijven. Hij gaf er in het besluit van 2 januari 1842 over het lager onderwijs een bewijs van. Na zich den schijn gegeven te hebben, alsof hij dit belangrijk onderwerp eens voor langen tijd op vasten voet wilde regelen, meerdere ruimte aan de mededinging zou willen schenken, zonder de waarborgen voor de [illegible] te vernietigen, — is alles neder gekomen op eene jammerlijke transactie tusschen de strijdigste beginsels, waarvan de grootste moeijelijkheden te wachten zijn.

Hij toonde het toen bij, met zeer enkele wijzigingen, uit de reglementen eene kieswet overschreef, welke de Staten-Generaal niet eens hebben willen onderzoeken.

Dat hij den weg niet verlaten heeft, blijkt uit de troonrede op nieuw. Eene herziening der wetten op de nationale militie en de schutterijen is volstrekt noodzakelijk. Beide moeten tot elkander in verband gebragt worden. De troonrede spreekt alleen van eene wet op de schutterij.

De minister riep eene commissie ter herziening der wetgeving, betrekkelijk tot de geneeskundige politie en de uitoefening der onderscheidene geneeskundige vakken, te zamen. Uit het werk dier commissie bleek, dat eene geheele herziening van ons hooger onderwijs noodzakelijk was. Wat belooft nu de minister, nadat hij anderhalf jaar de twee rapporten dier commissie heeft kunnen overwegen? dat hij ook op dit oogenblik nog aan het voorbereiden is van een gedeelte slechts van hetgeen hij wilde herzien, en nog wel van het minst belangrijke gedeelte. Van geneeskundige politie wordt niets gezegd, alleen gesproken van eene wet op de uitoefening der onderscheidene vakken van geneeskunde. Aan eene verbetering van het tegenwoordig gebrekkig hooger onderwijs denkt de minister niet. Nadat er zoo veel geschreven is, nadat de minister zoo langen tijd ter overweging genomen heeft, komt alles op een enkel punt, bij het andere vergeleken, van minder belang neder. Bestuur en vertegenwoordiging willen de barende bergen voortdurend tot waarheid maken.

Denken de ministers, dat zij daardoor op den duur hunnen toestand gemakkelijker maken? Oogenblikkelijke moeite mogen zij zich uitsparen, — op den duur maken zij het zich moeijelijker. Om geëerbiedigd te worden, moeten wetten aan de behoeften der maatschappij, aan de eischen van den tijd beantwoorden; doen zij dit niet, laat men hen in hunnen verouderden toestand bestaan, — in naam zullen zij leven, inderdaad zijn zij gestorven. Lappen, herstelling van enkele punten kunnen aan het doode geen nieuw leven geven: integendeel, zij doen de noodzakelijkheid van eene verwijdering daarvan te sterker uitkomen. Eene verbetering ten halve gedaan is erger dan geene verbetering. Niets is ook voor de wet gevaarlijker, nadeeliger dan die telkens herhaalde herziening, of die verbetering van enkele punten. Dit breekt niet alleen de eenheid, in de wetgeving zoo noodzakelijk, — het geeft aan deze eene onzekerheid, welke hare stipte opvolging in den weg staat.

Wanneer herziening noodig is — en zekerlijk is zij dit bij ons op zeer vele punten — moet zij in eens afloopen, het gansche onderwerp betreffen, zich niet tot enkele feiten bepalen, noch moet een enkel punt ter verbetering opgenomen worden en een ander, daarmede onafscheidelijk verbonden, onbehandeld gelaten worden.

In de vorige zitting hebben de Staten-Generaal dit eens begrepen, en daarom een ontwerp van wet verworpen, waarbij men eenen enkelen titel van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering wilde wijzigen. Moge diezelfde geest hen in het vervolg blijven bezielen en hen hunne handen alleen tot volledige herziening doen leenen, wanneer daartoe de tijd gekomen mogt zijn.

Buitenlandsche berigten.

DUITSCHLAND.

Van den Mein, 20 oct. De zending van den Beijerschen opperhof-meester, vorst *L. van Oettingen-Wallerstein*, naar de hoven van [illegible] kan voor het lot van Griekenland, in zoover zij met den troon van koning *Otto* zamenhangt, beslissend zijn. Overeenkomstig eenen brief van koning *Otto* aan zijnen koninklijken vader, zal namelijk de vorst *van Wallerstein* de overbrenger zijn van eene stellige verklaring: dat Zijne Majesteit *Otto* de kroon zal nederleggen, wanneer de beschermende mogendheden van Griekenland hem niet in staat stellen dezelve met waarheid te dragen. Van de zijde van Beijeren moet aan deze verklaring onvoorwaardelijke goedkeuring zijn gehecht, met bijvoeging, dat in het vaderlijke huis reeds de noodige toebereidselen gemaakt worden om koning *Otto* in dat geval te ontvangen. Eindelijk is aan den gezant bepaalde last opgedragen om op een beslissend antwoord aan te dringen.

OOSTENRIJK.

Triëst, 15 oct. In Ragusa werden den 29sten september weder nieuwe schokken van aardbeving in verschillende rigtingen gevoeld. De *Gazetta di Zara* meldt: »De bange verwachting, in welke men in Ragusa leefde, nadat gedurende 16 dagen achtereenvolgend aardbevingen waren gevoeld, en de bezorgdheid voor de treurige gevolgen des wankelen toestands der huizen hebben de [illegible] doen besluiten de stad te [illegible] voorsteden of naar Grawosa te begeven. Diegenen welke wegens zaken of ambten zich over dag in de stad moesten ophouden, vlugtten des nachts, zoodat men in de stad alleenlijk de patroeljes ziet, welke de orde en de veiligheid der eigendommen moeten handhaven. Men begint reeds de meeste beschadigde huizen te herstellen en door ijzeren banden te bevestigen.

PRUISSEN.

Berlijn, 24 oct. Uit zekere bronnen vernemen wij zoo even, dat Z. M. de keizer van Rusland, terstond nadat hij in Moskou de tijding van de omwenteling te Athene ontvangen had, de terugroeping van den Russischen gezant aan het Grieksche hof, den heer *Katakazy*, bevolen heeft.

ENGELAND.

Londen, 25 oct. De jongste tijdingen uit Ierland, die tot den 23sten loopen, schilderen den toestand nog altijd rustig; maar twee dingen zijn er gebeurd, die hoogst onaangenaam voor de regering moeten wezen. Vooreerst heeft haar snelschrijver, de heer *Frederik Bond Hughes*, in zijn beëedigd verslag van het gebeurde op de laatste zamenkomsten de repealers eenen flater begaan, welken de *Times* met regt verklaart, dat in de tegenwoordige omstandigheden noch verontschuldigd noch vergoelijkt kan worden. Hij heeft, namelijk, verklaard, dat hij zekeren heer *Berreto*, eigenaar van het nieuwsblad *the Pilot*, op den 9den october des morgens op eene zamenkomst in den koninklijken schouwburg en des middags op een maal in de Rotunda tegenwoordig gezien had, en die heer heeft hem thans wegens meineed aangetast, met eene menigte van getuigenissen bewijzende, dat hij zich op dien tijd aan zijn huis, vier mijlen van Dublin, bevonden heeft. De andere omstandigheid is, dat de gemeenteraad van Dublin, op voorstel van *O'Connell*, het afkondigen der bekende proclamatie van den lord-luitenant, in de Iersche hoofdstad, verklaard heeft

eene beleediging te zijn voor het gemeentebestuur en gevaarlijk voor derzelver burgerij. Ondanks den tegenstand van een aantal lieden, is het voorstel met 38 tegen 10 stemmen aangenomen.

— Het is reeds genoeg bekend, hoe hier bij de regering en bij het volk de jongste staatsomwenteling in Griekenland uit een ander oogpunt beschouwd wordt, dan in menig ander rijk op het vasteland van Europa. Laatstleden zaturdag heeft men hiervan weder een blijk gehad in het houden van een groot feestmaal, ter viering dier gebeurtenis bestemd, en aan hetwelk, behalve de voornaamste hier aanwezige Grieken, ook verscheiden Engelschen van staatkundige bekendheid, onder anderen, dr. *Bowring*, deel genomen hebben.

FRANKRIJK.

Parijs, 25 oct. Men verzekert, dat de voornaamste legitimisten onlangs eene, eigenhandig door den hertog *van Bordeaux* onderteekende, circulaire ontvangen hebben, houdende uitnoodiging, om tot het staatkundige leven terug te keeren.

— Uit Perpignan wordt, onder dagteeking van den 21sten october geschreven. De gisteren avond uit Gironne aangekomen post heeft de tijding medegebragt, dat er een wapen-stilstand tusschen de troepen van *Prim* en die van *Ametler* gesloten is, en dat er een aide-de-camp naar het hoofd-kwartier van *Sans* gezonden is, om de amnestie te doen bekrachtigen. Welke de voorwaarden der bevrediging zouden wezen is tot dus verre onbekend.

Binnenlandsche berigten

's Gravenhage, 27 *oct*. De Eerste Kamer heeft zich heden vereenigd met het ontwerp van adres der Staten-Generaal, in antwoord op de troonrede, hetwelk morgen, op de gebruikelijke wijze, aan den koning zal worden aangeboden.

Arnhem. 27 *oct*. Uit het *Journal du Limbourg* nemen wij weder het volgende over:

»De *Allgemeine Preussische Zeitung* behelst den volgenden brief uit 's Gravenhage van den 12den dezer, betreffende de benoeming van den heer *de la Sarraz* tot minister van buitenlandsche zaken:

»»De benoeming verdient de algemeene goedkeuring. — De heer *de la Sarraz* was chef van een eskadron gedurende den veldtogt in Rusland, en bij den schijn van den brand van Moskou las hij de laatste depêches van *Napoleon*, gedagteekend uit het hoofdkwartier dezer stad.

»»In zijn vaderland teruggekeerd, werd de heer *de la Sarraz* tot kolonel der artillerie benoemd, en voerde langen tijd in die hoedanigheid het bevel te Mons, waar hij bij de gebeurtenissen van 1830 gevangen werd genomen door zijn eigen adjudant, den kapitein *Busen*, die sedert generaal en minister van oorlog in België werd.

»»Nadat de heer *de la Sarraz* zijne vrijheid herkregen had, vertrouwde zijne regering hem in 1831 eene belangrijke, bijna diplomatieke commissie te Aken toe; want hij werd belast om in die stad in zeker opzigt de functiën van chargé d'affaires der Nederlanden waar te nemen. Hij kweet zich van dezelve met veel ijver en voorzigtigheid. Vervolgens werd hij bij het departement van oorlog als generaal-majoor aangesteld, en werd hij laatstelijk op pensioen gesteld.

»»Tot belooning zijner getrouwe en loijale diensten, en uit hoofde zijner bekwaamheden, heeft de koning hem tot minister van buitenlandsche zaken aangesteld. De heer *de la Sarraz* is een man van ondervinding, die veel kennis bezit, een goed oordeel en wellevendheid. Zijn omgang is aangenaam en vrij: maar hij is regtvaardig en streng in de dienst. Hij is gehecht aan de regering uit beginsel, maar niet in staat om zich door zwakheid of vleijerij te laten leiden."''

»Dezer schildering van den nieuwen minister van buitenlandsche zaken is zekerlijk niet door eene vijandige pen geschreven. Maar welke zijn de eigenschappen, die zijne vrienden in hem gevonden hebben, welke hem aanspraak geven op de hooge waardigheid, waarmede hij bekleed is? — Die eigenschappen zijn geene andere dan de zoodanige, welke men, zonder zich veel te vergissen, op de meeste personen kan toepassen; en wie zou er echter aan denken, dat bijna iedereen geschikt was voor zulk eene gewigtige betrekking, uit aanmerking van eigenschappen, die zoo weinig gemeens hebben met het ambt, dat den heer *de la Sarraz* is toevertrouwd.

»Wij willen volstrekt niet beweren, dat de generaal onbekwaam is voor het ministerschap; maar in de verzekeringen van iemand, die zeer met hem bevriend schijnt, en die ongetwijfeld alles zou hebben opgesomd wat hij voor goeds en aanbevelingswaardigs in den persoon van den generaal kent, — in die verzekeringen zelfs vinden wij nog geen enkelen titel voor de benoeming, welke heeft plaats.

»Zoo verzekert de vriend van den heer *de la Sarraz*, dat hij chef van een eskadron was in den Russischen veldtogt, en dat hij de laatste depêches van *Napoleon* bij het licht van den brand van Moskou gelezen heeft. — Nu gelooven wij niet, dat iemand zeggen zal, dat het lezen van depeches bij de flikkering van eenigen brand eene afdoende aanbeveling voor de benoeming tot minister van buitenlandsche zaken is.

»De heer *de la Sarraz* — dus verzekert zijn vriend verder — werd tot Kolonel der artillerie benoemd, en liet zich te Mons gevangen nemen bij gelegenheid der omwenteling. — Dit was ongetwijfeld een ongeluk voor den kolonel, maar geen titel voor zijne komst tot het ministerie.

»De regering vertrouwde hem in 1831 eene *bijna* diplomatieke zending, en belastte hem *in zeker opzigt* met de vervulling der functiën van chargé d' affaires te Aken. Hij kweet zich van zijnen last met *ijver* en *voorzigtigheid*. De correspondent zegt niet of hij zich daarvan ook kweet met *goed gevolg* en *talent*; en hij zou het zeker gezegd hebben, zoo het waarheid was. Wij meenen te kunnen verzekeren, dat de *belangrijke bijna diplomatieke zending*, welke de *quasi-chargé d'affaires* te Aken vervulde, zich bepaalde tot het bezorgen der correspondentie van de orangisten uit België naar 's Gravenhage, en omgekeerd van de brieven uit 's Gravenhage aan de orangisten in België. Die *belangrijke* zending strekte zich nog uit tot het ontvangen van depêches van den kommandant van de vesting Maastricht, tijdens het omliggend grondgebied door de Belgen bezet was, en tot het opzenden derzelve naar 's Gravenhage, benevens in het ontvangen der bevelen van de regering voor den bevelhebber van Maastricht bestemd.

»De heer *de la Sarraz*, vervolgens bij het departement van oorlog aangesteld, werd op pensioen gesteld. — Waarom? — De correspondent zegt het niet. — Wij zien in deze laatste omstandigheden evenmin eene reden waarom men tot minister van buitenlandsche zaken iemand benoemd heeft, die nooit anders dan zeer ondergeschikte betrekkingen vervuld heeft.

»Zijne Majesteit heeft hem benoemd — gaat de correspondent voort — uit hoofde zijner getrouwe en loijale diensten; de heer *de la Sarraz* is een man van veel ondervinding, kennis en wellevendheid. Maar is die ondervinding in de diplomatieke loopbaan verkregen? — Waarschijnlijk niet; want de correspondent zegt ons, dat de eenige betrekking van dien aard, welke de heer *de la Sarraz* ooit bekleed heeft, die was van *quasi-chargé d'affaires* te Aken. Het is dus hoofdzakelijk in den militairen werkkring dat de nieuwe minister zijne diplomatieke opvoeding verkregen heeft. De tijd zal ons leeren of die werkkring eene goede diplomatieke school voor den heer *de la Sarraz* geweest is.

»De nieuwe minister van buitenlandsche zaken bezit veel kennis en oordeel. — Wij willen het gelooven. — Maar kennis... waarvan? — van militaire zaken, of van zaken, betreffende zijn departement? — De correspondent zegt het ons niet.

»Wat zijne welwillendheid, zijne vrijmoedigheid, zijne onafhankelijkheid aangaat, dit zijn zeer goede zaken; maar zij maken alleen niet uit wat men regt heeft van eenen minister van buitenlandsche zaken te eischen.

»Wij zeggen volstrekt niet, — de lezer gelieve dit op te merken, — dat de heer *de la Sarraz* niet op de hoogte zou staan van het hem opgedragen ambt. Tot dusver was de nieuwe minister ons volstrekt onbekend. Wij beoordeelen hem naar de verzekering van iemand, die hem zeer genegen schijnt, en die in eene correspondentie aan het Pruissische regeringsblad al het goede van hem gezegd heeft, dat van hem gezegd kon worden. — De tijd zal leeren of wij ongelijk hebben gehad."

† *Arnhem*, 28 *oct*. »Het gezelschap tooneellisten van den heer *Alexandre* heeft dezer dagen te Rotterdam eene voorstelling gegeven, die aldaar den meesten lof heeft mogen wegdragen. De niet ongunstig bekende jufvrouw *Sofie Camus* is er gevierd geworden als eene oude bekende, en de overige kunstenaars, voornamelijk de heer *Fontbonne*, hebben de goekeuring van het publiek in hooge mate mogen inoogsten. — Men verneemt, dat op den 8sten november aanstaande de heer *Alexandre* de eerste voorstelling in [illegible] heel vernieuwde schouwburg-zaal geven zal, [illegible] spreekt van eene reeks van tooneelstukken van [illegible] waarin de heer en mevrouw *Hadingue*, en de [illegible] *A. Persen* zich als zeer bekwame kunstenaars [illegible] doen hooren."

REDEVOERINGEN VAN DEN GRAAF VAN REC[illegible]

6de *Hoofdstuk*. BINNENLANDSCHE ZAKEN.

(*Vervolg van No.* 250.)

EDEL MOGENDE HEEREN!

Veel is er gesproken over te groote centralisatie: [illegible] ook ik ben van meening, dat die overdreven is. [illegible] kwestie is belangrijk en grijpt in het geheele staa[illegible] bestuur in; het zij mij vergund U Ed. Mog. mij[illegible] denkbeelden bij de behandeling van het hoofdstu[illegible] van financiën omtrent derzelver oplossing zoo [illegible] mogelijk mede te deelen.

Wat verstaat men onder centralisatie. Het is [illegible] werking van de hoogere besturen op de lagere; [illegible] is het toezigt dat zij op de ondergeschikten uitoefen[illegible] het is wat men in Frankrijk wel eens heeft genoe[illegible] *l'action du gouvernement*. Zij wordt wel eens [illegible] ward met de misbruiken en den omslag eener o[illegible] drevene bureaucratie.

Vóór 1795 bestond die werking in eene zeer ge[illegible] ge mate. De provinciën waren souverein, zij wa[illegible] slechts in zeer weinige zaken nopens de buitenla[illegible] sche aangelegenheden vereenigd, hadden overige[illegible] derzelver eigene wetgeving en financiën. Bij zulk [illegible] bestuur was centralisatie onmogelijk.

In het Fransche keizerrijk ingelijfd, werd Ne[illegible] land aan het krachtig, maar ook despotisch gece[illegible] traliseerd bestuur van *Napoleon* onderworpen.

Na den val van den keizer herrees Nederland [illegible] een vorstendom. De gedachte, die over de instell[illegible] van deszelfs staatsbestuur zweefde, in de schets ee[illegible] grondwet, van den graaf *van Hoogendorp*, uitgedru[illegible] was herstelling van het oude, voor zoo verre sou[illegible] reiniteit, aan *Willem I* opgedragen, dit toeliet.

De grondwet van 1814 kwam tot stand, uit d[illegible] schets geboren.

Zij stelde provinciale staten daar, wel niet met so[illegible] verein gezag, maar met al die magt, die buiten d[illegible] souvereiniteit konde worden gegeven.

De staten maakten omtrent zeer belangrijke punt[illegible] van administratie reglementen: de gemeente-ke[illegible] ren. Beide hadden de vrije beschikking over de m[illegible] delen van de provinciën en gemeenten, die zij v[illegible] tegenwoordigden, en de beslissing over alles wat [illegible] de gewone inwendige politie en oeconomie behoor[illegible] Den staten werd de uitvoering van de wetten op[illegible] dragen; zij verkregen het gezag over alle heemraa[illegible] schappen en polderbesturen.

De grondwet van 1815 berustte op dezelfde gron[illegible] slagen.

Waren die grondtrekken, die ik slechts aanha[illegible] om den geest onzer staatsinstellingen kenbaar te m[illegible] ken, ten uitvoer gelegd geworden, dan was er n[illegible] alleen niet te veel, maar waarschijnlijk te wein[illegible] toezigt der hoogere besturen op de mindere, te wein[illegible] centralisatie geweest. Maar de geest der Fransch[illegible] keizerlijke administratie had reeds wortel geschot[illegible] overal in België, dat in 1815 met ons werd veree[illegible] nigd; en deze geest stelde, in strijd met den ge[illegible] der grondwet, een gecentraliseerd bestuur daar, [illegible] knelde de bepalingen der grondwet in die gecentra[illegible] seerde vormen: daartoe liet men die grondwet [illegible] buiten werking, òf wijzigde dezelve door wetten [illegible] besluiten. Op die wijze kan men zeggen, dat o[illegible] grondwet een doodgeboren kind werd, en zij re[illegible] werd gewijzigd vóór dat zij in werking kwam. — [illegible] staatsbestuur, onder hetwelk Nederland nog zuch[illegible] kwam zoo in de wereld; en als men overweegt, [illegible] hier werd dooreengemengd oud en nieuw, grond[illegible] ginselen van de oude federatieve republiek en van [illegible] keizerrijk, dat staten en ridderschap uit den do[illegible] werden opgewekt; dat gouverneurs, die de Fransc[illegible] prefecten moesten vervangen, naast gedeputeerde s[illegible] ten, die het uitvloeisel van het voormalig staten-b[illegible] stuur waren, werden gesteld, — dan moet men z[illegible] verwonderen, dat een rijk, welks instellingen zooda[illegible] bij elkander gevoegd en zoo weinig met elkander [illegible] harmonie waren, nog zoo lang heeft kunnen besta[illegible]

De Fransche geest behield bij de inrigting van [illegible] staatsgebouw de overhand. Men legde die goede [illegible] duldige grondwet zoo dikwijls naar zijnen zin ui[illegible] daaraan behoefte was; men legde haar, om z[illegible] spreken, een dwangwambuis aan en centralis[illegible] zelfs hier en daar nog meer, dan onder het Fra[illegible]

bestuur had plaats gehad. Men schiep controleurs, inspecteurs, directeurs, verificateurs, in alle vakken van bestuur; wij hebben zelfs tegenwoordig een' inspecteur van de jagt! en bouwde op die wijze en met die elementen het gecentraliseerde staatsgebouw op, zoo als wij het zien voor ons staan.

Hoezeer ik geen voorstander ben van die centralisatie, zoo als zij wordt ingevoerd, zoo ben ik evenmin van meening, dat de volslagen onafhankelijkheid der mindere besturen van de hoogere, die, ik beken het, mij toeschijnt in den geest der grondwet te liggen, mij nuttig voorkomt.

Zoo ergens, dan moet hier het *juste milieu* worden gezocht.

Moeijelijk is dit te vinden, en had men het gevonden, dan is het nog niet in te voeren, dan door de herziening en vereenvoudiging van het geheele staatsgebouw; een maatregel, dien ik in het belang eener meer spaarzame en meer doelmatige huishouding van staat voorsta, en tot behoud van het vaderland noodzakelijk acht, — maar die door de herziening der grondwet moet voorafgegaan worden.

Men kan toch het staatswerktuig bij een ander werktuig vergelijken. Gaat een fabriek-werktuig te langzaam en onregelmatig; bestaat er te veel wrijving der deelen, en is het fabrikaat, dat het werktuig moet voortbrengen, slecht, — dan moet het geheel worden veranderd; één rad hier, één rad daar er uit te nemen, zoude hetzelve niet verbeteren maar stil doen staan.

Deze overwegingen op de huishouding van onzen staat toepassende, zal men wel verscheidene omslagtigheden kunnen doen vervallen; overtollige aanvragen verminderen of afschaffen; de *tuteel* over de mindere besturen hier en daar wat temperen, — maar de afschaffing der te groote centralisatie, van te grooten omslag van bestuur, aan het Fransche keizerrijk ontleend, zal men niet verkrijgen of verkrijgen kunnen.

Ik dring gevolgelijk aan op de vermindering van den zoo even beschreven omslag, veelal het gevolg der te groote bureaucratie; maar vermeen, dat men de afschaffing van het geheele systeem of liever van de overdrijving van hetzelve thans niet kan verkrijgen en dezelve vruchteloos van de regering verlangt.

Maar ook zonder tot eene geheele herziening der huishouding van staat over te gaan, en zonder de overdrevene centralisatie in een wettig toezigt te veranderen — zal op dit hoofdstuk, mijns bedunkens, veel te bezuinigen vallen.

Ik neem Overijssel, — als naauwkeurig met de administratie in die provincie bekend, — tot voorbeeld aan, vooronderstellende, dat de vereenvoudiging, die daar mogelijk zal worden gevonden, met de noodige wijzigingen ook elders zal toepasselijk zijn.

Wij hebben thans in de provincie Overijssel:

1 administrateur van 's rijks schatkist;
3 agenten van 's rijks schatkist;
1 provinciale inspecteur der directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen;
1 hoofd-inspecteur derzelfde middelen;
2 arrondissements-inspecteurs van die middelen;
1 provinciaal-inspecteur der registratie;
3 verificateurs der registratie;
1 controleur-magazijnmeester van het zegel;
1 provinciaal-bewaarder van het kadaster;
1 controleur voor datzelfde vak.

Ik heb mij alleen bepaald tot die ambtenaren, waarin eene belangrijke vereenvoudiging van zaken en bezuiniging van uitgaven, in de eerste plaats, kan worden betracht.

Ik zoude, in plaats van die vijftien ambtenaren, daarstellen:

1o. een ontvanger en betaalmeester-provinciaal, tevens ontvanger en betaalmeester-particulier voor het arrondissement der hoofdplaats van die provincie;

2o. een arrondissements-ontvanger en betaalmeester-particulier voor het tweede arrondissement;

3o. een hoofd-ambtenaar, onder den naam van inspecteur voor het vak der directe belastingen, enz. voor de provincie;

4o. een hoofd-ambtenaar, onder den naam van inspecteur voor de registratie en het kadaster, tevens belast met de functiën van verificateur voor het arrondissement der hoofdplaats;

5o. een verificateur der registratie, enz. voor het tweede arrondissement.

De hoofd-ambtenaren (inspecteurs) der belastingen en van de registratie en het kadaster, zouden niet aan de provinciale gouvernementen arbeiden. Hunne tegenwoordige positie is valsch; zij zijn eigenlijk daar chefs van bureaux.

Aan de provinciale gouvernementen moeten voor die vakken bekwame commiesen worden geplaatst; dit is evenzeer mogelijk als voor de burgerlijke takken van bestuur, die veel uiteenloopender en even moeijelijk zijn. — Met weinig verhooging van de bestaande tractementen van twee commiesen is dit te bekomen; en die verhooging is ruimschoots te vinden uit de besparing, welke door de hierna te melden verminderde werkzaamheden te verkrijgen is.

Die inspecteurs worden door den gouverneur naar welgevallen gehoord.

De inspecteur der directe belastingen enz. doet ook de rondreizen, thans aan den hoofd-inspecteur opgedragen; hij raadpleegt den gouverneur over de tijdstippen en het doel dier reizen.

De inspecteur der registratie en van het kadaster heeft tevens de werkzaamheden van den provincialen bewaarder van het kadaster te vervullen; hij neemt ook die van controleur van het kadaster voor zijn arrondissement, de verificateur die voor het andere arrondissement waar.

De rijks-advocaat dient evenzeer in zaken van registratie als in die der directe belastingen, enz.

De werkzaamheid van controleur-magazijnmeester van het zegel worde aan den commies bij het provinciaal gouvernement, met de afdeeling registratie belast, opgedragen.

De ontvanger en betaalmeester-provinciaal, tevens ontvanger particulier van een arrondissement, ontvange alle overstortingen, en eenmaal in de maand de maand-staten en comptabele stukken van alle financiële ambtenaren in de provincie; die van zijn arrondissement dadelijk van de daarin geplaatste comptabelen, en van het andere arrondissement door tusschenkomt van den arrondissements-ontvanger en betaalmeester.

Die stukken worden door hem onderzocht en daaruit provinciale maandstaten geformeerd, waarvan afschriften aan de algemeene rekenkamer, aan het ministerie van financiën en aan den gouverneur der provincie worden gezonden.

Het spreekt van zelf, dat voor zoodanige inrigting geheel nieuwe voorschriften zouden moeten worden gegeven, om onderling verband daar te stellen, eenen geregelden gang en de juiste toepassing der belastingswetten te verzekeren.

Hiertoe zouden ook de betrekkingen der controleurs eenige wijzigingen moeten ondergaan.

De werkzaamheden der bestaande arrondissements-inspecteurs worden deels aan de provinciale en arrondissements-ontvangers, deels aan de controleurs, deels aan 's rijks-advocaat opgedragen.

Wanneer de wil tot zoodanige vereenvoudiging bestaat, zullen der zake kundige mannen in ieder vak daartoe de beste wijze kunnen aangeven.

Bij deze aanzienlijke vermindering van hoofd-ambtenaren, zoude men de gouverneurs ontheffen van het omslagtige werk der comptabiliteit van de directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen, registratie, posterijen, enz.

Zoodanige rijks-comptabiliteit behoort ook minder eigenaardig bij de provinciale gouverneurs: zelfs zijn die hoofd-ambtenaren thans in eene valsche positie; — de door hen *aangenomene* comptabele stukken worden meermalen door den administrateur van 's rijks schatkist *verworpen*.

Wanneer de agenten van het domein niet reeds, uit den aard der zaken, komen te vervallen, kunnen derzelver werkzaamheden bij die der ambtenaren van de *registratie* gevoegd worden. Dit was vroeger, bij grootere domein-inkomsten, ook het geval.

Welligt kunnen ook de verificateurs der comptabiliteit met hunne kostbare bureaux gesupprimeerd worden. Vereenvoudiging is stellig ook daar mogelijk.

Bij den eersten opslag zal deze vermindering welligt groot en onmogelijk schijnen. Wanneer men intusschen nagaat, hoe vele der te supprimeren ambtenaren thans, dooreengenomen, geen twee uur daags werken, dan zal men de zaak als zeer mogelijk beschouwen en de bezuiniging zal beduidend worden.

Meerdere zoodanige beschouwingen over andere onderdeelen der administratie zoude men kunnen mededeelen; ik heb mij alleen tot deze willen bepalen ten einde [illegible] te wenden.

[illegible] Overijssel zoude deze bezuiniging ten minste 20 m. beloopen, die, op de 11 provinciën toegepast, zoude op [illegible] bezuiniging van 220 m. kunnen opleveren.

7de Hoofdstuk. Oorlog.

Edel Mogende Heeren!

Bij de de algemeene beschouwingen over deze tweejarige begrooting en bij de behandeling van het hoofdstuk over de buitenlandsche zaken, heb ik mij zelven en U Ed. Mog. het oogpunt aangewezen, waaruit ik den stand beschouwd, dien Nederland in de groote staten-huishouding der geciviliseerde natiën inneemt.

Op dat terrein verplaats ik mij weder bij de beoordeeling van de begrooting van het departement van oorlog, en vermeen, dat, aangezien de Nederlandsche staat slechts op zijne eigene verdediging behoeft bedacht te zijn, en zich niet kan of moet mengen in de twisten der Europesche mogendheden, het leger alnog niet met dit standpunt in volkomen overeenstemming is gebragt geworden, en alnog te groot is voor de behoefte *en vooral voor het vermogen van een klein* volk.

Het zal ons toch weinig baten, dat Nederland eenige duizenden soldaten meer onder de wapenen in het oogenblik van gevaar zal hebben, als het daar zal staan met eene uitgeputte schatkist en eene ontevredene, verarmde bevolking.

Het cijfer der begrooting, bedragende voor 1850 *f* 12,235,000, overtreft, in mijne oogen, [illegible] de krachten der natie, en hetgeen daarvan aan het departement van oorlog, maar mijn bescheiden oordeel, kan en moet worden te koste gelegd.

Had men tot de, *ook voor de verdediging van het vaderland noodzakelijke herziening der grondwet besloten*, — dat konde het actieve leger eenen belangrijken steun vinden in eene *welgeregelde doelmatige volkswapening*; b. v. eene landweer of dergelijke inrigting. Hoe veel onze schutterijen, die slecht waren geregeld, en in het oogenblik van gevaar eerst [illegible] georganiseerd worden, tot de verdediging van het vaderland in 1830 bijdroegen, ligt allen nog versch in het geheugen. Thans zijn zij weer tot den vroegeren staat van onmagt teruggebragt, — en bij het bestaan dezer grondwet doen zich tegen eene doelmatige inrigting eener krachtige volkswapening onoverkomelijke bezwaren op, zoo als dit staatsstuk in het algemeen alle wezenlijke verbeteringen en vereenvoudiging in het staatsbestuur in den weg staat. —

Ik wil thans in geene bijzonderheden treden. Het is niet de taak van den volksvertegenwoordiger het leger te organiseren — en daartoe mis *ik althans* de noodige kennis, — maar het is [illegible] de krachten der natie te beoordeelen, de verdeeling van die krachten op de verschillende onmisbare staatsbehoeften billijk toe te passen, en niets toe te staan wat dezelve overtreft. — Uit dat oogpunt moet ik deze begrooting van oorlog afkeuren en zal daaraan mijne stem weigeren. Ik wil dan ook alleen aanduiden het onbestemde van den 4den post der 11de afdeeling — materieel der genie — die 80 m. bedraagt, en de vraag doen of het, bij het bestaan van zulke aanzienlijke te-korten, bij den steeds toenemenden druk van het volk, niet raadzamer ware geweest eene som van *f* 431,200, op de 13de afd., art. 2, gebragt, voor het aanleggen of vervolgen der werken in de 1ste en 3de fortificatie-districten, tot een meer geschikt en *financieël meer gunstig tijdperk* uit te stellen.

Overigens schijnt het mij, dat de administratie van het ministerie voor vereenvoudiging vatbaar is.

Eindelijk komt het mij voor, dat de inrigting en de omvang der militaire academie, en de daaruit ontstane kosten verre buiten alle verhouding voor een klein land zijn. Ik zoude vermeenen, dat, bij het bestaan van drie hooge scholen en twee atheneums, bij eene militaire academie, eene andere voor de marine en nog eene derde voor de industrie, men, zoo veel leerlingen in alle vakken zal aankweeken, dat wij met dezen rijkdom zullen verlegen raken; en dat het althans tot vermindering der uitgaven van het rijk wenschelijk zoude zijn, dat eenigen niet meer in de staatsbegrooting werden bekostigd, anderen door zamenvoeging, met groote besparing van uitgaven, evenéens aan het doel zouden kunnen beantwoorden.

Men heeft veel gesproken van sympathie voor het Nederlansche leger, of gebrek aan dezelve, in deze Kamer. Ik begrijp die redeneringen niet. Er kan geen gebrek aan achting en opregte genegenheid voor een leger bestaan, dat in den tiendaagschen veldtogt zoo roemrijk de eer van het land handhaafde en Antwerpens citadel met heldenmoed verdedigde; en niemand, ik vertrouw het, zal in het leger iets anders zien, dan de gewapende staatsburgers, de kinderen van den staat,

die met de naauwste banden aan de overigen zijn gehecht.

Ons leger, uit nationale bestanddeelen te zaâm gesteld, is immers *in* den staat en *niet buiten* denzelven. Onze brave militairen zijn geene vreemde huurlingen, geene janitsaren of condotieris;—neen, zij zijn aan den koning en aan het vaderland gehecht, door de naauwste en meeest hechte banden der nationaliteit.

Maar, Ed. Mog. Heeren! het leger bestaat uit officieren en soldaten, *en beiden* zijn kinderen van den staat: — en die soldaten worden, wat de groote meerderheid betreft, bij de wet tot de dienst verpligt, en weinigen derzelven zijn met die roeping zeer ingenomen. Voor dit gedeelte van het leger, alzoo, behoeft de legermagt, om van onze sympathie te doen blijken, niet te worden vermeerderd. Het heeft mij leed gedaan, dat een aantal officieren, in de kracht van hun leven, zijn gepensioneerd geworden; ik betreur het lot van die dappere en verdienstelijke mannen, en had gewenscht, dat zij, door de daarstelling van eene doelmatige volkswapening, welke onze grondwet echter niet toelaat, bij dezelve hadden kunnen geplaatst worden, en, zoo doende, hunne diensten op eenen niet zeer gevorderden leeftijd niet geheel voor het vaderland zouden verloren zijn gegaan. Wat ik dubbel hard voor velen vind, is, dat zij hunne plaatsen hebben moeten inruimen aan jonge lieden, die de militaire academie pas hebben verlaten, en dat het gevolgelijk den schijn heeft, dat zij niet alle zijn verwijderd geworden door de onvermijdelijke vermindering van het leger — het gevolg van eenen staat van vrede, van den staatkundigen stand van het rijk jegens de andere mogendheden, en van den financiëlen toestand van het land, — maar om voor anderen te moeten plaats maken. Ten einde voor het vervolg zoodanige harde maatregelen voor te komen, vermeen ik, dat het wenschelijk is, dat de aanwinning van jonge lieden aan de voorschreven academie in betere verhouding, dan die tegenwoordig tot de sterkte van het leger schijnt te bestaan, worde gebragt.

Ik ondersteun overigens het gezegde van eenen spreker uit Noord-Holland, betrekkelijk de maatregelen, welke in die provincie door de officieren der genie schijnen genomen te worden, en die kwellend en schadelijk voor 's lands burgeren te achten zijn.

Ingezonden stukken.

Wenken betrekkelijk de middelen ter bestrijdig der rijks-uitgaven.

I. Is men bij de opgaven van het te-kort over 1842 en het waarschijnlijk te-kort over 1843 wel bedacht geweest onder de middelen op te nemen:

a. De extraordinaire belasting, in 1842 geheven van 770 notarissen op hunne vernieuwde eedsprestatiën, en het deponeren hunner handteekeningen bij de regtbanken en hoven.

De kosten zullen voor ieder der 158 notarissen in Zuid-Holland, bij het genot van 6 regtbanken, bedragen hebben *f* 50 à *f* 60; van ieder der 770 notarissen zal in 's rijks kas, voor griffie-, zegel- en registratie-regten, wel gerloeid zijn *f* 15 à *f* 20.

b. Hetgeen in 's rijks-kas komt, wegens de overbrenging der hypotheken in de nieuwe registers, bestaande in de zegels van die registers, en het ½ van het salaris van den bewaarder. Dit zal over de duizendtallen hypotheken, in 1842 en 1843 vernieuwd, eene aardige som bedragen.

c. De griffie-, zegel- en registratie-regten op de beëedigingen der kanton-geregten bij de periodieke vernieuwing in 1843.

d. De zegel- en registratie-regten ter zake der aanstellingen van burgemeesteren in de steden met januari ll., en ten platte lande gewacht wordende met januari aanstaande.

Zoo ja, dan heeft men ook wel mogen berekenen dat die posten niet terugkomen en de opbrengst van die middelen over 1844 en 1845 veel minder zal zijn.

Zoo neen, en zijn die gelden buiten berekening gebleven, dan strekken dezelve in mindering van de over 1842 en 1843 opgegeven en geraamde deficits.

II. Zal er eene algemeene belasting op de inkomsten worden geheven? In dat geval is elke raming uit de lucht gegrepen. Men zij wel bedacht, na te slaan al wat ten opzigte der geldheffingen op de bezittingen en inkomsten sedert 1795 heeft plaats gehad, en bij hoe vele eeden aan de eene, en vexatiën aan de andere zijde, het rendement voor 's rijks-kas is geweest, en hoe vele uitgaren, wegens contrôle, als invordering hebben moeten gedaan worden. En sedert is de zedelijkheid der natie op dit punt niet verbeterd.

III. Of zal men het te-kort bij wijze van hoofdgeld vinden, om te slaan over de provinciën, gemeenten en personen, op de wijze door de heer CONVENHOOFT, in zijne redevoering over de begrooting uiteengezet?

Deze heeft in theorie zeer veel aanbevelenswaardig, en zoude, wanneer men het over de grondslagen kon eens worden, het eenvoudigste en gemakkelijkste zijn; maar wanneer men nagaat, hoe de Staten-Generaal hebben moeten haspelen over den omslag der grondbelasting over de provinciën — en daarvoor was slechts een grondslag noodig, en deze bestond — en hoe veel moeite het gekost heeft dien omslag tot stand te brengen, — dan moet men wanhopen aan eene verdeeling bij omslag van eenige millioenen over de provinciën, naar onderscheidene grondslagen, waarvan de billijkheid en juistheid van elk derzelve zoo veel tegenkanting zal ontmoeten.

Wanneer men verder nagaat, dat in 1808 eene dergelijke belasting van 3 millioen is geheven, en men wil nazoeken al de reclamatiën, door de gemeente-besturen tegen de verdeeling over de gemeenten ingebragt, en waarvan de juistheid toen zoo ver is erkend, dat men dezen omslag slechts één jaar heeft kunnen invorderen; — dan zal men overtuigd zijn, dat men meer dan gewone kennis en velerlei inlichtingen noodig heeft, om het *quotum* der provincie over de gemeenten billijk te verdeelen.

De verdeeling over de provinciën en gemeenten tot stand gebragt zijnde, dan zou, hoe drukkend ook de lasten en vooral de plaatselijke personele omslagen zijn, zoodanige buitengewone belasting voor een of twee jaren wel op eene billijke wijze, en, zoo als de heer CONVENHOOFT heeft aangegeven, kunnen worden verdeeld, en ik hecht volstrekt niet aan het gezegde — zoo ik meen, van den heer ROCHUSSEN — dat men in de hoofdstad geen personele belasting van eene ton gouds kan omslaan, ten minste, dat de raad dier stad daartoe geen kans zag.

M.; 14 october 1843.

Stedelijke Publicatiën.

BURGEMEESTER en WETHOUDEREN der stad Arnhem brengen hiermede ter kennisse van de belanghebbenden, dat door *Frans Frederik Maijwald*, mr. loodgieter, koperslager en pompenmaker, wonende alhier, een adres aan Z. M. den koning is ingediend, strekkende, om in het door hem bewoonde huis, in de Broederenstraat, Wijk A. No. 123, in zijne werkplaats *een toestel tot vervaardiging van vervoerbaar oliegaz op verklende schaal daar te stellen.*

Burgemeester en Wethouderen noodigen hiermede al degenen uit, die tegen de inwilliging van het gedane verzoek bezware vermenen te hebben, dezelve vóór den eersten november aanstaande schriftelijk aan H. E. Achtb. in te zenden; zullende op geene bezwaren, na dien tijd ingekomen, acht worden geslagen.

En zal deze worden afgekondigd en aangeplakt ter plaatse, binnen deze stad gebruikelijk.

Arnhem, den 24sten october 1843.

Burgerlijke Stand.

TE ARNHEM:

Van 20 tot en met 26 october.

Gehuwd: H. J. Weenen met G. Gerritsen. — E. Minkman met J. Ibel. — L. Moll met E. de Roos.

Bevallen: H. B. Nibbelink, geb. van der Borg, Z. — M. C. Klaassen, geb Reisch, Z. — H. H. J. Hendriks, geb. van Hasselt, Z. — G. van Brink, geb. Arnaud, D. — H. van Stuivenberg, geb. Brokken, Z.

Overleden: C. Stevens, 21 j. — J. H. Hoedt, 9 m. — M. M. Vedder, 2 j. 10 m. — J. Rijssemus, 1 m. — J. Rutte, 3 m. — F. A. Kissinger, 27 j. — E. D. A. Huberts, 3 m. — H. Kool, echtgenoot van G. Beukes, 49 j. 7 m. — A. Pliester, huisvrouw van H. van Rookhuijzen, 51 j. 7 m.

TE NIJMEGEN.

Gehuwd: H. Arens met T. Jansen. — W. Wamsteker met W. J. Krewer. — H. T. H. van Dungen met A. H. Hens. — J. Pompe met A. Holterman. — H. Jansen met P. H. Derksen. — M. Otten met M. M. van Bronswijk.

Bevallen: J. M. van de Vaclk, geb. Scholten, Z. — H. van Ooijen, geb. Brinkman, D. — A. Asink, geb. Roos, Z. — E. Eigenhuijzen, geb. Janssen, D. — C. M. van Ellekom, geb. Jansen, D. — J. Cremers, geb. Geurts, Z. — M. Wouters, geb. Engelharts, Z. — M. Lotmans, geb. Gensen, D. — J. Mientjes, geb. Kinijzer, Z. — H. Heijsen, geb. Poelen, D. — G. Ritzer, geb. Peters, Z.

Overleden: J. H. van Eijkelen, 10 m. — C. Beker, 28 j. — C. H. Smits, 83 j. — C. J. Hooft, 46 j. — J. Aaldere, 3 j. — H. T. Engelaar, 9 d. — M. Klaassen Krans, 57 j. — J. Beckers, 3 d. — E. W. Kramer, 4 m. — ... bers, 1 j. 6 m. — J. Janssen, 88 j. — E. Krell... j. — J. W. Hartelo, 79 j.

TE ZUTPHEN:

Gehuwd: A. Groen met S. van den Bunt. — ... Brink met W. Jemmink.

Bevallen: J. Iliohan, geb. Meijerink, D. — ... Louwmans, geb. Baeneman, Z. — M. Stoffels, geb. Deth... Z. — M. van Wetter, geb Pinnenberg, Z. — G. Hens... geb. Fransen, D. — G. L. de Haan, geb. Kerkhof, Z. — G. de Heer, geb. Oostenenk, D.

Overleden: G. van Helbergen, 64 j. — H. Klaas... 8 j. — B. W. Lobart, 6 d. — E. van Beest, geb. Ha... sen, 24 j. — J. Scholten, 8 j. — H. J. Dijkman, ... H. C. Bierau, 7 m. — A. Breer, 50 j.

TE TIEL:

Gehuwd: A. van den Broek met M. van Spierenbu... J. van der Kolk met L. Bekker. — W. H. Andrée met S. Truggelaar.

Bevallen: J. Simons, geb. van Rosmalen, Z. — M. de Bruijn, geb. Ten Bosch, Z. — T. Jager, geb. ... bach, D.

Overleden: A. Pitlo, 69 j. — J. Wennekes, 1... H. de Blank, 10 m. — J. Smits, 5 w. — H. Wou... huisvr. van K. van Koetsvelt.

Marktprijzen.

Arnhem, 27 october 1843.

Oude Weit van *f* 9.20 tot *f* 00.00; *Nieuwe We...* *f* 7.50 tot *f* 8.00; *Rogge* van *f* 5.00 tot *f* 5.40; *Boe...* van *f* 5.20 tot *f* 5.60; *Garst* van *f* 4.60 tot *f* 0.00; ... *sche Haver* van *f* 0.00 tot *f* 00.00; *Voerhaver* van *f* ... tot *f* 3.10; *Witte Boonen* van *f* 00.00 tot *f* 00.00; *P... Boonen* van *f* 5.25 tot *f* 0.00; *Graauwe Erwten* van ... tot *f* 00.00; *Groene Erwten* van *f* 6.75 tot *f* 00.00; ... *Erwten* van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Koolzaad* van *f* ... *f* 00.00; *Aveelzaad* van *f* 0.00 tot *f* 00.00; *Kla...* van *f* 00.00 tot *f* 00.00; *Aardappelen* van *f* 1.00 tot *f* ... *Boter* van *f* 0.52 tot *f* 0.65 het pond.

Waterhoogte te Arnhem.

Den 28 Oct. 2 El 9 Palm 2 Duim; gew. 0 duim; ge...

Te Arnhem, bij C. A. THIEME, Boekdr...